

УДК 378.091.12.001.3

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ
ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ВИКЛАДАЧІВ КОЛЕДЖУ**

В. В. Деміденко

**EXPERIMENTAL VERIFICATION OF ORGANIZATIONAL
AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT
OF VOCATIONAL AND PEDAGOGICAL COMPETENCE
OF COLLEGE TEACHERS**

V. V. Demidenko

На основі аналізу отриманих у ході варіативного педагогічного експерименту даних виявлено, що реалізація запропонованих організаційно-педагогічних умов (розробка та реалізація індивідуальних програм розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів; створення стимульовального професійно-педагогічного середовища коледжу; взаємодія професійно-педагогічного та цілісного освітнього середовищ коледжу) сприяла суттєвим статистично значущим позитивним змінам у рівнях розвитку складників професійно-педагогічної компетентності викладачів.

У роботі з викладачами-початківцями найбільш дієвими формами роботи стали наставництво досвідчених колег, а також активні й інтерактивні методи: семінари, круглі столи, дискусії з актуальних проблем педагогіки вищої школи (для викладачів без педагогічної освіти) та ознайомлення зі специфікою фахової підготовки студентів для встановлення міжпредметних і міжциклових зв'язків у викладанні (для викладачів, які мають педагогічну освіту). Для роботи з викладачами зі стажем педагогічної діяльності 5–10 років найбільш цінним виявилось залучення до групової проектної роботи, яка надавала можливість поглиблювати й розширювати фахові й педагогічні знання, оволодівати вміннями застосовувати новітні методи освітньої діяльності; для досвідчених педагогів зі стажем роботи понад 10 років найважливішу роль відіграло наставництво над молодими колегами, що сприяло узагальненню власного викладацького досвіду, а також проходження психологічних тренінгів для розвитку професійно значущих особистісних якостей і властивостей, профілактики професійного вигорання, набуття здатності ефективно працювати в команді. Особливим стимулом для викладачів стало залучення студентів і їхніх батьків до діагностики розвитку особистісного складника професійно-педагогічної компетентності, чим, зокрема, була забезпечена співпраця професійно-педагогічного та цілісного освітнього середовища закладу вищої освіти I–II рівнів акредитації.

Статистична обробка експериментальних даних за допомогою критерію Пірсона χ^2 уможливила висновок про те, що позитивні зміни в групі E₂ є суттєвішими, ніж у групі E₁, що свідчить про дієвість комплексної реалізації усіх трьох організаційно-педагогічних умов розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу, передбачених розробленою і теоретично обґрунтованою моделлю.

Ключові слова: викладачі коледжу, професійно-педагогічна компетентність, науково-методична робота, організаційно-педагогічні умови, модель, експеримент.

According to the analysis of the data received in the due course of the variable pedagogic experiment it has been discovered that the implementation of the proposed organizational pedagogic conditions (development and implementation of individual programmes of teachers' professional-pedagogics competence development; creation of the stimulated professional-pedagogic environment of a college) has facilitated substantial statistically meaningful positive changes on the levels of teachers' professional-pedagogics competence development components.

In the work of teachers-beginners the most active work factors became experienced teachers' mentoring, as well as active and interactive methods: seminars, round tables, discussions on actual problems of higher education pedagogics (for teachers, who have no pedagogical educational background) and the introduction to the specific specialty training of students for making intersubject and intercycle connections in teaching (for teachers, who have pedagogical education). For the work with teachers who have 5-10 years' pedagogical experience the most important thing turned out to be the group project work engagement which enabled the possibility to deepen and widen special and pedagogical knowledge, to master the ability to apply up-to-date methods of educational activity; for experienced pedagogues with over 10 years' of experience the most important role was played by mentoring younger colleagues, which helped generalise own pedagogical experience as well as undergoing psychological trainings to develop professionally important personal qualities and features, preventing professional burnout, acquisition of the ability to efficiently work in a team. A special stimulus for teachers became the involvement of students and their teachers for the diagnosing the development of the personalized component of professional-pedagogical competence, which, in particular, provided the cooperation of the professional-pedagogical and holistic educational environment of an educational establishment of the I-II accreditation levels.

Statistical processing of the experiment data with the help of Pearson criterion χ^2 promoted the conclusion that the positive changes in the group E₂ are more considerable than in the group E₁, that speaks for the effectiveness of the complex realisation of all three organisation-pedagogical conditions of the teachers' professional-pedagogical competence development in the system of scientific-methodological work of the college, envisaged by the developed and theoretically grounded model.

Key words: college teachers, professional-pedagogical competence, scientific-methodological work, organisation-pedagogical conditions, model, experiment.

Постановка проблеми. Провідною світовою тенденцією розвитку освіти сьогодні є розбудова неперервної освіти упродовж життя (Lifelong learning). Обравши основний вектор свого розвитку, спрямований на інтеграцію до європейського та світового освітньо-наукового простору,

вітчизняна система освіти в роки незалежності теж активно розбудовувала неперервну, зокрема педагогічну, освіту.

Теоретичний аналіз проблеми розвитку професійної, зокрема професійно-педагогічної, компетентності викладачів закладів вищої освіти дозволяє окреслити низку *суперечностей* між:

– зростаючими вимогами суспільства, працедавців та здобувачів освіти до якості підготовки професійно-технічних кадрів, з одного боку, та реальним рівнем професійно-педагогічної компетентності викладачів коледжів, які не завжди здатні кваліфіковано виконувати свої професійні обов'язки, з іншого боку;

– наявним емпіричним досвідом організації науково-методичної роботи в професійних коледжах та браком теоретичних розробок організації науково-методичної роботи в навчальних закладах цього типу;

– сучасними тенденціями розбудови відкритої освіти та нерозробленістю теоретичних і прикладних аспектів використання потенціалу взаємодії професійно-педагогічного та цілісного освітнього середовища закладу освіти з метою розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Науково-методичну роботу як складову післядипломної педагогічної освіти вивчають: Н. Василенко (2013), О. Вознюк (2017), В. Гриньова і Л. Карпова (2011), А. Єрмола (1999), Ю. Завалевський (2016), І. Жерносець (2000), Н. Котельнікова (2014), Н. Лісова (2015), В. Лунячек (2017), С. Міщенко (2017), О. Сидоренко (1996), Чжан Лун (2016) та інші.

Концептуальні й прикладні аспекти середовищного підходу в освіті досліджують: В. Козирєв (1999), С. Савельєва (2007), К. Юр'єва (2012), В. Ясвін (2001), Т. Jarvilehto (1999) та інші.

Мета статті – висвітлити хід і результати варіативної експериментальної перевірки організаційно-педагогічних умов розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу.

Виклад основного матеріалу. Раніше нами вже було розроблено й обґрунтовано модель розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу, що містить низку специфічних організаційно-педагогічних умов (Деміденко, 2015) (рис. 1).

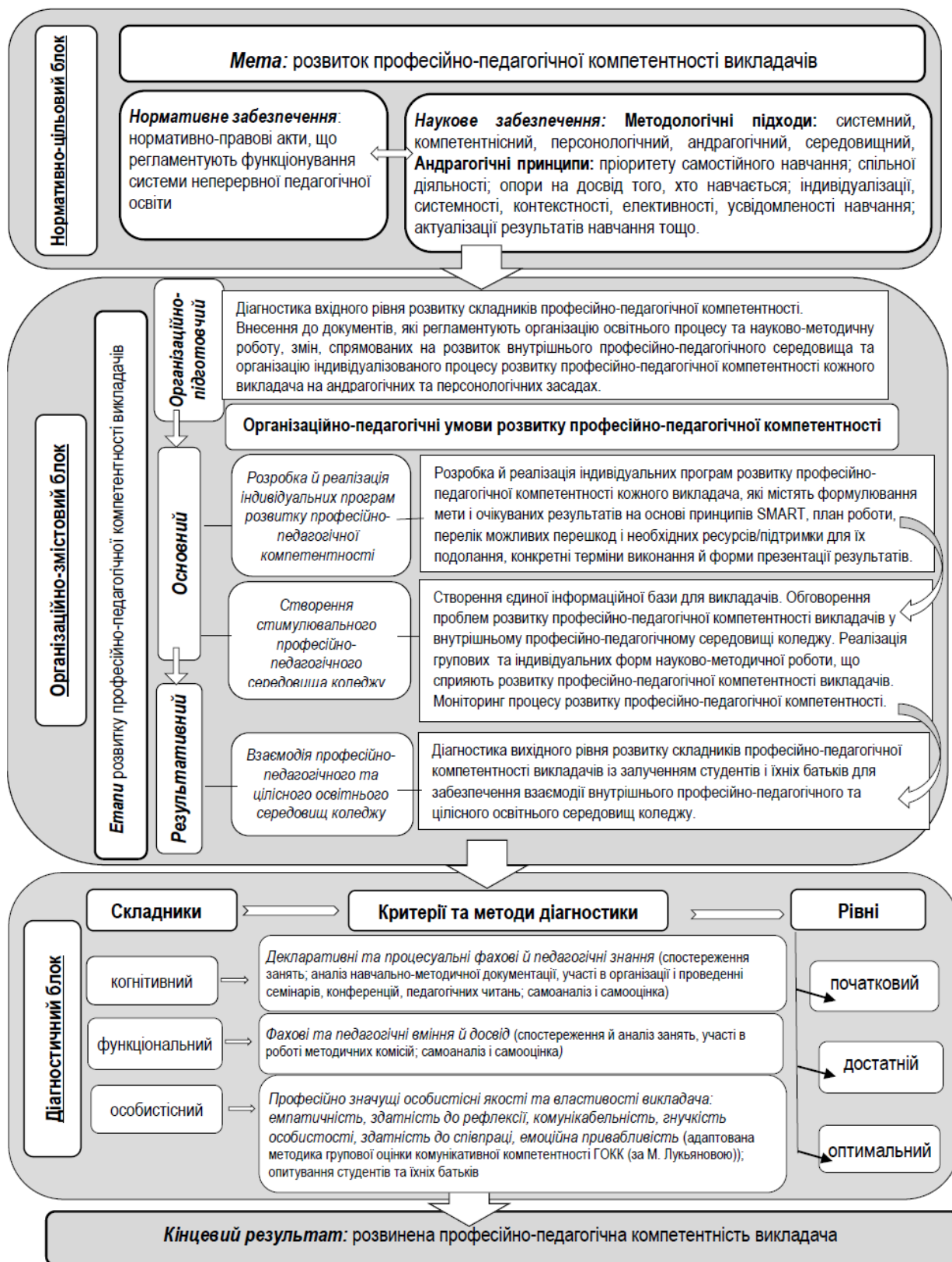

Рис. 1. Модель розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу

Експериментальна реалізація моделі розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу здійснювалась у двох варіантах: перший варіант передбачав упровадження двох організаційно-педагогічних умов розвитку досліджуваної компетентності (розробка та реалізація індивідуальних програм розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів; створення стимулювального професійно-педагогічного середовища коледжу – група E₁), другий варіант – усіх трьох організаційно-педагогічних умов (названі дві, а також взаємодія професійно-педагогічного та цілісного освітнього середовищ коледжу – група E₂) в комплексі. У ході педагогічного експерименту в системі науково-методичної роботи коледжу було реалізовано розроблену й теоретично обґрунтовану модель, яка передбачала розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів у три етапи:

На констатувальному етапі експерименту, що збігався з *організаційно-підготовчим* етапом реалізації моделі:

1) здійснено діагностику вхідного рівня розвитку складників професійно-педагогічної компетентності викладачів (Деміденко, 2017).

2) до основних нормативних документів, що регламентують організацію освітнього процесу та науково-методичної роботи коледжу (Статут коледжу, Стратегія і перспективні напрями розвитку освітньої та інноваційної діяльності, Положення про педагогічну та методичну раду, про предметну (циклову) комісію тощо), внесені зміни, що сприяють розвитку внутрішнього професійно-педагогічного середовища та організації індивідуалізованого процесу розвитку професійно-педагогічної компетентності кожного викладача на персонологічних засадах.

На формувальному етапі експерименту (*основному* етапі реалізації моделі): 1) на діагностичній основі, на підставі критерію «кваліфікаційного дефіциту» (Тюнников, 2010) та з урахуванням основних функцій викладача коледжу розроблено й реалізовано індивідуальні програми розвитку досліджуваної компетентності кожного викладача, які містили формулювання мети і очікуваних результатів на основі принципів SMART (S (Specific) – конкретність; M (Measurable) – вимірність; A (Achievable) – досяжність; R (Relevant) – актуальність; T (Time-bound) – обмеженість у часі), план роботи, перелік можливих перешкод і необхідних ресурсів/підтримки для їх подолання, конкретні терміни виконання й форми презентації результатів. Тим самим було реалізовано першу з обґрунтованих організаційно-педагогічних умов розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу; 2) створено єдину інформаційну базу для викладачів, що містить нормативні

вимоги до професійно-педагогічної компетентності, банк педагогічних технологій, методичні матеріали, зразки документації, оперативну інформацію тощо; 3) організовано обговорення проблем розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у внутрішньому професійно-педагогічному середовищі – на засіданнях педагогічної та методичної рад, методичних об'єднань викладачів тощо; 4) реалізовано групові (лекції, семінари, мозкові штурми, круглі столи, дискусії, тренінги, рольові ігри тощо) та індивідуальні (співбесіди, консультації, наставництво тощо) форми науково-методичної роботи, що сприяють розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів; 5) організовано моніторинг процесу розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів з подальшим аналізом і корекцією результатів. У такий спосіб було реалізовано другу організаційно-педагогічну умову розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу.

За результатами діагностики, здійсненої на організаційно-підготовчому етапі, викладачів кожного із закладів освіти, які брали участь в експерименті, було об'єднано в умовні чотири групи, кожна з яких має свої потреби в розвитку професійно-педагогічної компетентності: 1) викладачі-початківці (до 5 років стажу педагогічної діяльності) без педагогічної освіти; 2) викладачі-початківці з базовою педагогічною освітою; 3) молоді викладачі (5–10 років педагогічного стажу); 4) досвідчені викладачі (понад 10 років педагогічного стажу). Для кожної з цих груп було розроблено окрему орієнтовну програму розвитку професійно-педагогічної компетентності в системі науково-методичної роботи коледжу.

Зокрема, робота з усіма викладачами-початківцями передбачала їх адаптацію на робочому місці (перший рік роботи), початок формування професійно-педагогічної компетентності: 1) у сенсі напрацювання фахових і педагогічних (дидактичних і методичних) знань і вмінь, досвіду викладацької діяльності, розширення арсеналу сучасних активних та інтерактивних методів навчальної роботи, розвитку професійно значущих якостей особистості – з викладачами без педагогічної освіти; 2) у процесі ознайомлення з особливостями змісту та організаційних форм фахової підготовки студентів і встановлення міждисциплінарних і міжциклових зв'язків дисциплін викладання – з викладачами, які мають педагогічну

освіту. Також кожен викладач-початківець отримав наставника з числа досвідчених викладачів.

Ключовим напрямом роботи з молодими викладачами зі стажем педагогічної діяльності 5–10 років був розвиток у них усіх складників професійно-педагогічної компетентності, зокрема в процесі проектної науково-дослідної діяльності в галузі педагогіки (дидактики («Активні форми організації навчально-пізнавальної діяльності студентів», «Створення умов для ефективної мотивації навчальної діяльності студентів» тощо), конкретних методик («Забезпечення міжпредметних зв'язків у викладанні дисциплін» та ін.), теорії виховання («Виховання соціальної відповідальності студентів», «Удосконалення системи громадянського виховання студентів» тощо)), організації роботи творчих майстерень («Упровадження інтерактивних методів навчання», «Розвиток цифрового освітнього середовища коледжу»), розробки кейс-стаді, ментальних карт і мультимедійного супроводу навчального процесу (презентації, відеоролики), участі в обміні професійним досвідом, науково-практичних конференціях тощо.

У роботі з досвідченими викладачами зі стажем педагогічної діяльності понад 10 років перевага віддавалась узагальненню й поширенню їхнього педагогічного досвіду, насамперед у процесі наставництва, а також через публікацію методичних розробок, статей, участі в науково-практичних конференціях різного рівня, проведення відкритих занять, майстер-класів. Особлива увага приділялась залученню досвідчених викладачів до проходження психологічних тренінгів («Розвиток професійно значущих особистісних якостей педагога», «Секрети тайм-менеджменту» тощо), профілактиці професійного вигорання (тренінг «Регуляція психоемоційного стану педагога» тощо), а також з розвитку здатності працювати в команді (тренінг «Співтворчий професійний розвиток» тощо).

На контрольному етапі експерименту (*результативному* етапі реалізації моделі) здійснено діагностику вихідного рівня розвитку складників професійно-педагогічної компетентності викладачів. Вихідна діагностика здійснювалась у групі E_1 , як і на організаційно-підготовчому етапі, за участі представників адміністрації коледжу, членів предметних (циклових) комісій та інших колег-викладачів; у групі E_2 – із залученням також студентів і їхніх батьків, чим було забезпечено взаємодію внутрішнього професійно-педагогічного та цілісного освітнього середовищ

коледжу, яка становила суть третьої організаційно-педагогічної умови розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів.

Результати педагогічного експерименту засвідчили суттєву позитивну динаміку рівнів розвитку всіх складників професійно-педагогічної компетентності у викладачів експериментальних груп порівняно з контрольними (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка рівнів розвитку складників професійно-педагогічної компетентності викладачів

Шифри груп	Контингент (осіб)	Рівні сформованості					
		початковий		достатній		оптимальний	
		констатув. етап (%)	контр. етап (%)	констатув. етап (%)	контр. етап (%)	констатув. етап (%)	контр. етап (%)
Когнітивний складник							
E ₁	72	19,4	8,3	65,3	65,3	15,3	26,4
E ₂	36	19,4	8,3	63,9	52,8	16,7	38,9
K ₁	35	20,0	20,0	60,0	62,9	20,0	17,1
K ₂	40	17,5	15,0	60,0	60,0	22,5	25,0
Функціональний складник							
E ₁	72	22,2	6,9	61,1	66,7	16,7	26,4
E ₂	36	25,0	8,3	58,3	50,0	16,7	41,7
K ₁	35	22,9	20,0	57,1	60,0	20,0	20,0
K ₂	40	22,5	17,5	57,5	57,5	20,0	25,0
Особистісний складник							
E ₁	72	29,2	8,3	56,9	66,7	13,9	25,0
E ₂	36	30,6	11,2	55,6	44,4	13,9	44,4
K ₁	35	28,6	20,0	54,3	60,0	17,1	20,0
K ₂	40	30,0	30,0	52,5	50,0	17,5	20,0

Висновки. При узагальненні результатів експериментальної роботи за допомогою критерію Пірсона χ^2 доведено, що позитивні зміни в групі E₂ є суттєвішими, ніж у групі E₁, що свідчить про дієвість комплексної реалізації усіх трьох організаційно-педагогічних умов розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу, передбачених розробленою і теоретично обґрунтованою моделлю.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Василенко, Н. В. (2013). Науково-методична робота в школі. Харків : Вид. група "Основа".
- Вознюк, О. М. (2017). Післядипломна педагогічна освіта в Україні як важлива ланка професійного вдосконалення кадрів, розвитку та компетентнісного зростання педагогічних кадрів відповідно до вимог державної політики в галузі освіти. Отримано з : http://www.zippo.net.ua/data/files/2017.kaf_psihol/metod_rob/2017.03.10/a1.pdf
- Гриньова, В. М., Карпова, Л. Г. (2011). Професійна компетентність учителя: суть, структура, умови формування. Харків : Вид-во Віровець А. П. "Апостроф".
- Деміденко, В. В. (2017). Діагностика розвитку складників професійно-педагогічної компетентності викладачів коледжу. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*, 48, 35-46.
- Деміденко, В. В. (2015). Модель розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*, 44, 73-84.
- Єрмола, А. М. (1999). *Технологія організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами*. Харків : Гімназія.
- Жерносець, І. П. (2000). *Науково-методична робота в навчальному закладі системи загальної середньої освіти*. Київ : Ін-т пед. АПН України; КОПОПК.
- Завалевський, Ю. І. (2016). Розвиток професійної компетентності викладача у процесі методичної роботи. *Педагогіка і психологія*, 55, 148-154.
- Козырев, В. А. (1999). Построение модели гуманитарной образовательной среды. *Педагогика*, 2, 26-32.
- Котельнікова, Н. М. (2014). Підвищення кваліфікації вчителів на базі школи як важливий компонент системи післядипломної педагогічної освіти в Китаї. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер : Педагогічні науки*. 2. 94-101.
- Лісова, Н. І. (2005). *Розвиток психолого-педагогічної компетентності молодих учителів у системі післядипломної освіти* (Дис. ... канд. пед. наук). Київ : Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України.
- Лунячек, В. Професійний розвиток вчителя: нові можливості, які відкриває Закон України «Про освіту». *Освітня політика : Портал громадських експертів*. Отримано з : <http://education-ua.org/ua/articles/1085-profesijnij-rozvitok-vchitelya-novi-mozhливosti-yaki-vidkrivae-zakon-ukrajini-pro-osvitu>
- Міщенко, С. Г. (2017). *Розвиток професійної компетентності викладачів фундаментальних дисциплін у системі науково-методичної роботи коледжу машинобудівного профілю* (Дис. ... канд. пед. наук). Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди.
- Савельєва, С. С. (2007). Креативная среда как фактор формирования профессиональной компетентности учителя. *Воспитательное пространство: проблемы региона : материалы Рос. науч.-метод. конф.* Рязань : РГУ им. С. А. Есенина, 133-137.

- Сидоренко, О. Л. (1996). *Педагогічні умови ефективності науково-методичної роботи з учителями загальноосвітніх навчально-виховних закладів* (Дис. ... канд. пед. наук). Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди.
- Тюнников, Ю. С. (2010). Формирование информационной базы проектирования образовательной программы дополнительного профессионального образования. *Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 3: Педагогика и психология*, 4, 49-53.
- Чжан Лун. (2016). Система заходів з неперервного особистісно-професійного розвитку вчителів у Китайській Народній Республіці. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*, 45, 116–127. DOI 10.5281/zenodo.56265
- Юр'єва, К. А. (2012). Середовищний підхід у підготовці майбутніх учителів до професійної діяльності в умовах етнокультурного розмаїття сучасного суспільства. *Науково-практичні аспекти психології та педагогіки : матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, Україна, 13–14 липня 2012 року)*. Харків : Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 27-31.
- Ясвин, В. А. (2001). *Образовательная среда: от моделирования к проектированию*. М. : Смысл.
- Jarvilehto, T. (1999). The theory of the organism-environment system: III. Role of efferent influences on receptors in the formation of knowledge. *Integrative Physiological and Behavioral Science*, 34, 90-100.

REFERENCES

- Vasylenko, N. V. (2013). *Naukovo-metodychna robota v shkoli* [Scientific and methodical work at school]. Kharkiv : Vyd. hrupa "Osnova". [in Ukrainian]
- Vozniuk, O. M. (2017). *Pisliadyplomna pedahohichna osvita v Ukraini yak vazhlyva lanka profesiinoho vdoskonalennia kadriv, rozvytku ta kompetentnisnogo zrostannia pedahohichnykh kadriv vidpovidno do vymoh derzhavnoi polityky v haluzi osvity* [Postgraduate pedagogical education in Ukraine as an important part of professional development of personnel, development and competence development of pedagogical staff in accordance with the requirements of the state policy in the field of education]. Retrieved from : http://www.zippo.net.ua/data/files/2017.kaf_psihol/metod_rob/2017.03.10/a1.pdf [in Ukrainian]
- Hrynova, V. M., Karpova, L. H. (2011). *Profesiina kompetentnist uchytelia: sut, struktura, umovy formuvannia* [Professional competence of the teacher: essence, structure, conditions of formation]. Kharkiv : Vyd-vo Virovets A. P. "Apostrof". [in Ukrainian]
- Demidenko, V. V. (2017). Diahnostyka rozvytku skladnykiv profesiino-pedahohichnoi kompetentnosti vykladachiv koledzhu. *Zasoby navchalnoi ta naukovo-doslidnoi roboty* [Diagnostics of collegus teachers professional and pedagogical competency components development. *Means of educational and research work*], 48, 35-46. [in Ukrainian]
- Demidenko, V. V. (2015). Model rozvytku profesiino-pedahohichnoi kompetentnosti vykladachiv u systemi naukovo-metodychnoi roboty koledzhu. *Zasoby navchalnoi ta naukovo-doslidnoi roboty* [Teachers professional-pedagogical competence development model in the college scientific and methodical work system. *Means of educational and research work*], 44, 40-50. [in Ukrainian]

Деміденко В. В. Експериментальна перевірка організаційно-педагогічних умов розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів коледжу

- Yermola, A. M. (1999). *Tekhnolohiia orhanizatsii naukovo-metodychnoi roboty z pedahohichnymy kadramy* [Organization of scientific-methodical work with pedagogical personnel technology]. Kharkiv : Himnaziia. [in Ukrainian]
- Zhernosiak, I. P. (2000). *Naukovo-metodychna robota v navchalnomu zakladi systemy zahalnoi serednoi osvity* [Scientific and methodical work in the educational institution of the general secondary education system]. Kyiv : In-t ped. APN Ukrainy; KOIPOPK. [in Ukrainian]
- Zavalevskiy, Yu. I. (2016). Rozvytok profesiinoi kompetentnosti vykladacha u protsesi metodychnoi roboty. *Pedahohika i psykholohiia* [Development of professional competence of the teacher in the process of methodical work. *Pedagogy and psychology*], 55, 148-154. [in Ukrainian]
- Kozyrev, V. A. (1999). Postroenie modeli gumanitarnoj obrazovatel'noj sredy. *Pedagogika* [Construction of humanitarian educational environment model. *Pedagogy*], 2, 26-32. [in Russian]
- Kotelnikova, N. M. (2014). Pidvyschennia kvalifikatsii vchyteliv na bazi shkoly yak vazhlyvyi komponent systemy pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity v Kytai. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Ser. : Pedahohichni nauky*. [Teachers' upgrading on the basis of the school as an important component of the postgraduate pedagogical education system in China. *Scientific notes of the Berdyansk State Pedagogical University. Series: Pedagogical Sciences*], 2, 94-101. [in Ukrainian]
- Lisova, N. I. (2005). *Rozvytok psykholoho-pedahohichnoi kompetentnosti molodykh uchyteliv u systemi pislidyplomnoi osvity* (Dys. ... kand. ped. nauk) [Development of psychological and pedagogical competence of young teachers in the postgraduate education system (Thesis for a Degree Candidate of Pedagogical Sciences)]. Kyiv : In-t pedahohiky i psykholohii prof. osvity APN Ukrainy. [in Ukrainian]
- Luniachek, V. Profesiinyi rozvytok vchytelia: novi mozhyvosti, yaki vidkryvaie Zakon Ukrainy "Pro osvitu". *Osvitnia polityka : Portal hromadskykh ekspertiv* [Professional development of a teacher: new opportunities opened by the Law of Ukraine "On Education". *Educational Policy: Portal of Public Experts*]. Retrieved from : <http://education-ua.org/ua/articles/1085-profesijnij-rozvitok-vchytelya-novi-mozhlyvosti-yaki-vidkrivae-zakon-ukrajini-pro-osvitu/> [in Ukrainian]
- Mishchenko, S. H. (2017). *Rozvytok profesiinoi kompetentnosti vykladachiv fundamentalnykh dystsyplin u systemi naukovo-metodychnoi roboty koledzhu mashynobudivnoho profilu* (Dys. ... kand. ped. nauk) [Development of the professional competence of teachers of fundamental disciplines in the system of scientific and methodological work of the College of Machine Building Profile (Thesis for a Degree Candidate of Pedagogical Sciences)]. Kharkiv : H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. [in Ukrainian]
- Savel'eva, S. S. (2007). Kreativnaja sreda kak faktor formirovaniya professional'noj kompetentnosti uchitelja. *Vospitatel'noe prostranstvo: problemy regiona : materialy Ros. nauch.-metod. konf* [Creative environment as a factor in the formation of the teacher's professional competence. *Educational space: problems of the region: materials of the Russian scientific-methodical conference*]. Rjazan' : RGU im. S. A. Esenina, 133-137. [in Russian]

- Sydorenko, O. L. (1996). *Pedahohichni umovy efektyvnosti naukovo-metodychnoi roboty z uchyteliamy zahalnoosvitnikh navchalno-vykhovnykh zakladiv* (Dys. ... kand. ped. nauk) [*Pedagogical conditions of efficiency of scientific and technical work with teachers of secondary educational institutions* (Thesis for a Degree Candidate of Pedagogical Sciences)]. Kharkiv : H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. [in Ukrainian]
- Tjunnikov, Ju. S. (2010). Formirovanie informacionnoj bazy proektirovanija obrazovatel'noj programmy dopolnitel'nogo professional'nogo obrazovanija. *Vestnik Adygejskogo gosudarstvennogo universiteta. Serija 3: Pedagogika i psihologija* [Formation of an information base for designing an educational program for additional professional education. *Bulletin of the Adyghe State University. Series 3: Pedagogy and Psychology*], 4, 49-53. [in Russian]
- Zhang Long. (2016). Systema zakhodiv z neperervnoho osobystisno-profesiinoho rozvytku vchyteliv u Kytajskii Narodnii Respublitsi. *Zasoby navchalnoi ta nauково-doslidnoi roboty* [The system of measures for teachers continuous personal and professional development in the people's republic of china. *Means of educational and research work*], 45, 116–127. DOI 10.5281/zenodo.56265 [in Ukrainian]
- Yuryeva, K. A. (2012). Seredovyshchnyi pidkhid u pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv do profesiinoi diialnosti v umovakh etnokulturnoho rozmaittia suchasnoho suspilstva. *Naukovo-praktychni aspekty psykholohii ta pedahohiky : materialy nauk.-prakt. konf. (m. Kharkiv, Ukraina, 13–14 lypnia 2012 roku)* [An Environmental Approach in Preparing Future Teachers for Professional Activities in the Conditions of the Ethnic and Cultural Diversity of Modern Society. *Scientific and practical aspects of psychology and pedagogy: materials of the scientific-practical conference (Kharkiv, Ukraine, July 13-14, 2012)*]. Kharkiv : Skhidnoukrainska orhanizatsiia "Tsentr pedahohichnykh doslidzhen", 27-31. [in Ukrainian]
- Jasvin, V. A. (2001). *Obrazovatel'naja sreda: ot modelirovanija k proektirovaniju* [Educational environment: from modeling to design]. M. : Smysl.
- Jarvilehto, T. (1999). The theory of the organism-environment system: III. Role of efferent influences on receptors in the formation of knowledge. *Integrative Physiological and Behavioral Science*, 34, 90-100.

Деміденко Віктор Володимирович
директор ДВНЗ «Куп'янський
автотранспортний коледж»
вул. Студентська, 34, м. Куп'янськ,
Харківська обл., Україна 63701
Тел. +38(05742)5-66-05
ORCID ID 0000-0001-8002-1183
e-mail: kupyanskatk@ukr.net

Demidenko Viktor
principal of the State Higher Educational
Establishment “Kupiansk Motor Transport
College”
Studentska str., 34, Kupiansk, Kharkiv region,
Ukraine 63701
Тел. +38(05742)5-66-05
ORCID ID 0000-0001-8002-1183
e-mail: kupyanskatk@ukr.net